

**22. MEĐUNARODNI GEOGRAFSKI KONGRES I
13. SKUPŠTINA MEĐUNARODNE GEOGRAFSKE UNIJE
KANADA, 23. VII—3. IX 1972.**

JOSIP ROGLIĆ

Zasjedanje kongresa i skupština Međunarodne geografske unije bili su u Montrealu 10—17. VIII, a opsežni program prije i poslije kongresa odvijao se u različitim dijelovima Kanade od 23. VII do 3. IX 1972, tako da je to zaista bio kanadski kongres. Taj veliki vremenski raspon, a još više zgusnut program, ukazuju na opseg i težinu organizacijskog zadatka i sposobnost organizatora. To će se vidjeti iz cijelog odvijanja ove velike međunarodne manifestacije.

Znanstveni Kongres izvan Evrope, iz koje je najviše aspiranata, redovito pobuđuje strah da će odziv biti nedovoljan, posebno ako se radi o skupoj zemlji, kao što je Kanada. Objavljena lista prijavljenih učesnika sadrži 2066 osoba (svih vrsti članstva). Na prvom mjestu su Kanadani sa 625, slijedi USA s 416, Ujedinjeno Kraljevstvo 143, Francuska 108, Savezna Republika Njemačka 75, Mehiko 58, SSSR 49, Italija 48, Japan 47 itd. Iz Jugoslavije je bilo prijavljeno 10 učesnika (D. Dukić, L. Sretenović, M. Sušić i M. Vasović iz Beograda; S. Ilešić i gđa M. Ilešić iz Ljubljane; Ou. M. Lleshi iz Prištine; M. Radović iz Titograda, te I. Crkvenčić i J. Roglić iz Zagreba). Po broju prijavljenih dominirali su, dakle, učesnici iz Angloamerike (52%).

Stvarni broj učesnika bio je vjerojatno neznatno manji; objavljeni izvještaji nisu dostigli 2000, ali je očito izmijenjen sastav. Mnogi s liste iz Evrope nisu bili prisutni, udio onih koji su naknadno registrirani je neznatan. Povećan je udio učesnika iz Angloamerike, prvenstveno Kanade, koja impresionira brojem i angažiranošću geografa. Stvarni broj učesnika iz susjednih USA vjerojatno nije povećan, pri čemu troškovi nisu sporedni razlog (spavanje u studentskom domu 8 dolara).

Disperzija kongresnih aktivnosti širom Kanade nije novina ovog kongresa, ali su Kanadani to proširili i konsekventnije proveli. Novo je bilo da su kanadski univerziteti pozvali 24 komisije Međunarodne geografske unije da kod njih održe svoje sastanke, prije kongresa u Montrealu; tome se odazvala 21 komisija. Usporedo s time održano je u različitim centrima Kanade 13 simpozija prije kongresa, kao i 7 ekskurzija širom prostrane zemlje. Dakle, rad kongresa se odvijao 19 dana prije zasjedanja u Montrealu.

Slično je bilo i poslije zasjedanja u Montrealu, kada su održana 2 simpozija i 15 ekskurzija širom Kanade. Glavni dio ovih aktivnosti je opravdano raspoređen u predkongresno vrijeme, jer je rad komisija važan za kongresne odluke, a to vrijedi i za simpozije. O tom proširenom programu i radu treba voditi računa pri ocjeni kongresa kao cjeline.

Kongres u Montrealu se odvijao u okviru novog i prostranog »Université de Montreal«. Radilo se u 13 sekcija; značajni su nazivi: 1. Geomorfologija; 2. Klimatologija, hidrologija i glaciologija; 3. Biogeografija i pedologija; 4. Regionalna geografija; 5. Historijska geografija; 6. »Kulturna geografija«; 7. Politička geografija; 8. Ekonomska geografija; 9. Kvaliteta okoliša; 10. Agrarna geografija i seoska naseljenost; 11. Urbana geografija; 12. Geografska teorija i stvaranje modela te 13. Daljinsko opažanje, obrada podataka i grafičko predočivanje. Iako se u organizaciji kongresnog rada nastavlja enciklopedijsko i nesustavno gledanje na geografiju, treba istaći da je unijeto i novo (kvaliteta okoliša, geografska teorija i stvaranje modela, te daljinsko opažanje, obrada podataka i grafičko predočivanje), ali se ne možemo oteti dojmu da je time povećana unutrašnja neusaglašenost struke i da ima utjecaja znanstvene mode. Posebno je neobičan, bolje nelogičan, položaj tzv. regionalne geografije, odnosno geografije sensu stricto. Zar regionalna geografija ovisi samo o prirodnim elementima?! — ne mora iznenaditi, ako nam se predbacuje determinizam. Društveni procesi sve izrazitije vrše polariziranja i diferenciranja u prostornoj stvarnosti, odnosno regionalnoj geografiji, a kongresno grupiranje sekcija govori suprotno! Očito da se radi o spašavanju različitih »geografija«, koje parazitski štode struci, a konačno i sebi. Ovo nije problem koji su mogli riješiti organizatori, to je zadaća naše međunarodne organizacije, koja nije u stanju da se prihvati životnog problema geografije; pitanje je pokrenuto i prihvaćeno na kongresu u Londonu (1964), ali se odmah pokazalo da je većina vodstva Unije vođena konzervativnim načelom »nek ide kako je išlo«.

Organizator je imao zaista težak zadatak da organizira ostvarenje 769 saopćenja, od kojih je 711 stiglo u sažetom obliku u traženom roku, te objavljeno u dvije odlično tiskane sveske »International geography« i na vrijeme podijeljeno učesnicima. Učestvovanjem referata dominirali su Kanada (190) i USA (180), odnosno obe zemlje 48%, što odgovara i udjelu u broju registriranih. U sudjelovanju domaćih nije se, dakle, osjećala turistička komponenta, što se moglo očekivati. To treba još više istaći, kad se imaju u vidu goleme obveze domaćih geografa u organizaciji i izvođenju ove velike znanstvene manifestacije. »International geography« je vrijedna publikacija koja daje dobar uvid u suvremeno stanje svjetske geografije. To je odličan priručnik, u kome se često i korisno obavještavamo.

Od referenata izvan Angloamerike na prvom mjestu je Ujedinjeno kraljevstvo (62), slijede SSSR (53), Indija (45), Francuska (26), Savezna Republika Njemačka (24) itd. Jugoslavenski učesnici sudjelovali su s tri referata. Najpovoljniji odnos između učesnika i referata imali su Indija (39 i 45) i SSSR (49 i 53).

Bio je težak zadatak da se tokom šest radnih dana omogući 493 referata u 13 sekcija. Organizatori su učinili mnogo da uspjeh izlaganja bude što veći. Svaka sekcija je imala sazivača (convenor), koji je proble-

matiku nastojao što bolje grupirati i zadužio sektorske referente, koji su na kraju isticali bitna pitanja, kako bi diskusije (na koje je stavljeno težište) bile što konkretnije i uspješnije. Na raspolaganju su bila izvršna pomagala.

Po broju referata na prvom mjestu (68) je bila geomorfološka sekcija, slijedile su Sekcije za klimatologiju, hidrologiju i glaciologiju (56), ekonomsku geografiju (51), agrarnu geografiju i seosku naseljenost (47) itd. Da bi se vrijeme što racionalnije koristilo i unijelo raznolikost u rad kongresa bila su po dva programa prije i poslije podne, ali se nije moglo izbjeći da nekih dana istovremeno radi 12 komisija! To je bilo moguće samo u ovako velikom centru. Rad Sekcije za geomorfologiju odvijao se kontinuirano tokom cijelog kongresa. U stvari bilo je nemoguće pratiti cijeli rad i jedne sekcije, a o pregledu i izboru ne može biti govora.

Uz to treba imati u vidu veoma opsežan i privlačan program koji se odvijao usporedo s radom komisija. Bile su brojne izložbe karata, knjiga i posebno privlačne regionalne izložbe Kanade. Tokom kongresa bio je veoma bogat program ekskurzija po Montrealu (deset) i okolnoj regiji (šest); prva po Montrealu (M₁) ostat će u trajnoj uspomeni golemom broju učesnika i ponavljana je svaki dan. Tokom kongresa nije prestajalo prikazivanje odličnih dokumentarnih filmova o Kanadi itd.

Učesnici su dobili seriju od šest svezaka »Studije o geografiji Kanade«, koja je odličan vodič i informator o prostranoj zemlji, a pisali su je nakompetentniji stručnjaci: A. G. Macpherson, Atlantske pokrajine; F. Grenier, Ouebec; L. Gentilcore, Ontario; P. J. Smith, Prerijske pokrajine; J. L. Robinson, Britanska Kolumbija i W. C. Wonders, Sjever. Treba pri tom imati u vidu da su na raspolaganju bile i druge monografije, npr. J. Warkentin, Canada, a geographical interpretation i dr., te odlično redigiran i jeftin statistički godišnjak. Kartografska dokumentacija je dostupna i izvršna. Organizatori su učinili zaista mnogo da se učesnici što bolje i pouzdanije upoznaju s Kanadom.

Iako su učesnici bili brojni to se u ovoj poplavi programa nije primjećivalo. Tome treba dodati programe organizirane od pojedinih delegacija, institucija i grupa. I pored svih mogućih uslužnih pomoći (svakidašnji informativni bilten, pošta, banke, putničke agencije, vodiči itd.) teško se bilo snaći i koncentrirati u tom obilju. Svak se žurio da od obilnog uzme što više i raspoloživo vrijeme što racionalnije iskoristi. Nije se osjećala prostorna, vremenska i misaona koncentracija; bio je to više susret nego etapni skup. Bila je očita razlika između udjela organizatora kongresa, Nacionalnog geografskog komiteta Kanade i Međunarodne geografske unije, koja je nosilac kontinuirane suradnje. Slabija uloga Unije došla je do izražaja i u malom prisustvovanju glavnoj skupštini, čak i za vrijeme svečanog govora predsjednika, koji odstupa, a taj govor treba da označi etapni prijelaz.

Ta značajna izmjena i tendencija u odnosu organizatora i Međunarodne geografske unije osjećala se i ranije, npr. u Londonu (1964), iako su tom prilikom obe institucije bile u istim rukama. U Montrealu je ovaj odnos dobio zabrinjavajuće razmjere. Kongres karakterizira etapu u našoj međunarodnoj suradnji i znanstvenom razvoju, s tog aspekta se priprema četiri godine i nakon zrele konfrontacije, treba da se nastavi

s novim idejama i koncepcijama, što se ogleda u zadaćama, povjerenim međukongresnim komisijama. Izgleda da je ta uloga štetno izostala na kongresu u New Delhiju, što se zbog specifičnih razloga može razumjeti.

Kongres u New Delhiju je etapne zadaće povjerio velikom broju od 24 komisije (!): 1. Nacionalni atlas; 2. Primijenjena geografija; 3. Snimanje korišćenja zemljišta u svijetu; 4. Medicinska geografija; 5. Povijest geografske misli; 6. Međunarodna geografska terminologija; 7. Geografija u odgoju; 8. Uočavanje i obrada geografskih podataka; 9. Kvantitativne metode; 10. Čovjek i okoliš; 11. Geomorfološko snimanje i kartiranje; 12. Suvremeni geomorfološki procesi; 13. Geomorfologija obala; 14. Periglacialna geomorfologija; 15. Međunarodna hidrološka dekada; 16. Geoekologija visokih predjela; 17. Geografija stanovništva; 18. Agrikultura tipologija; 19. Agrarna naseljenost u monsunskoj Aziji; 20. Proces i tokovi urbanizacije; 21. Geografija prometa; 22. Regionalni aspekti i gospodarski razvoj; 23. Geografija aridnih zemalja i 24. Humidni tropi.

Očito je da navedene komisije ne održavaju dobar izbor suvremenih problema, ne mogu stimulirati željeni znanstveni razvoj i jačati socijalnu angažiranost geografije. Više komisija moglo se objediniti i time ojačati njihov rad (11, 12, 13 i 14; 3, 18 i 19; 8 i 9; 2 i 22; 5 i 7). Neke komisije su osnovane obzirom na opću suvremenu problematiku (10 i 22), a da se nije dovoljno razmišljalo o njihovom uključivanju i modificiranju prema geografskom sustavu mišljenja; ne poričući važnost geoekologije visokih predjela, očito je da ima krajeva čije nam je geoekološko izučavanje još potrebnije. I pored statutarne logike i ponavljano naglašavane nužde da komisije moraju odražavati trajnu suradnju između nacionalnih komiteta i Međunarodne geografske unije, one se osnivaju i održavaju nesistematski i kompromisima, što škodi geografiji.

Brojne i disparatne komisije onemogućuju sustavan rad i koncentraciju na zadaće općeg i bitnog interesa. Unija ne raspolaže većim sredstvima i kad se podijele na tako brojne komisije, omogućuju samo simbolično životarenje. Malobrojne iznimke su uvjetovane osobnom snalažljivošću i specifičnim regionalnim uvjetima, u kojima rade njihovi predsjednici. Problem komisija je kanadskim kongresom postao još teži.

Sigurno u dobroj namjeri, kanadski univerziteti su inicirali i omogućili sastanak komisija u različitim centrima, prije Glavne skupštine Međunarodne geografske unije. Članovi komisija su imali priliku da izmijene mišljenja i razumljivo nađu razloge za svoj dalji opstanak. Pred tom činjenicom je ustuknulo vodstvo Unije, te je Glavnoj skupštini predloženo i prihvaćeno da ostanu gotovo sve stare komisije i da se nove ne osnivaju! Da li to odgovara interesima i razvoju geografije? Sigurno ne; a skupština u Montrealu je izgubila svoje etapno značenje. Vjerujemo da se regionalne okolnosti ne će ponoviti, jer je malo zemalja koje imaju ambicije i sredstva, da, i ne htijući, dadu ovakvu podršku statičnosti komisija, odnosno geografije kao cjeline.

Dinamika organizatora je ne samo zasjenila već i utjecala na rad Međunarodne geografske unije, u koju se kao i u druge slične ustanove uvlači birokratski pragmatizam; Skupština je više manifestacija, a manje radno-odlučujući sastanak. Kontinuiranu suradnju i razmjenu mišljenja s nacionalnim komitetima i u dobro izabranim međukongresnim komisi-

jama ne mogu zamijeniti regionalne konferencije, koje jačaju institucionalni birokratizam i vizuelne manifestacije — značajku i zlo našeg vremena.

Generalna skupština Međunarodne geografske unije prihvatila je, bez protuprijedloga, poziv Sovjetskog nacionalnog komiteta da se slijedeći, 23. Međunarodni geografski kongres održi u Moskvi i SSSR-u (1976); time će se ispuniti želja velike većine geografa svijeta. Za novog predsjednika Unije izabran je prof. Jean Dresch iz Pariza.

Međunarodna geografska unija je održala i svečanu sjednicu povodom stogodišnjice Međunarodnih geografskih kongresa (prvi u Antwerpenu 1871).

Povezano s Međunarodnim geografskim kongresom održane su Džeseta generalna skupština i Šesta konferencija Internacionalne kartografske asocijacije (Montreal — Ottawa 15—25. VIII. 1972). Asocijacija je pridružena Međunarodnoj geografskoj uniji, a novi predsjednik je prof. A. H. Robinson, Madison SAD.

Značajno je za ocjenu suvremenog međunarodnog znanstvenog života da su uz navedene dvije internacionalne manifestacije u Kanadi održani istog ljeta i povezano propagirani 24-ti međunarodni geološki kongres i 12-ti kongres Međunarodnog društva za fotogrametriju. Istakli smo neke osobine Međunarodnog geografskog kongresa, koje odražavaju snagu i spontanost kanadskog organizacijskog aparata. U dva posljednja kongresa to je sigurno, zbog praktičnih razloga, još više došlo do izražaja.

Referentu je posebno zadovoljstvo što je, upoznao Montreal, koji je bio glavna pozornica ovih međunarodnih znanstvenih manifestacija. Topografski smještaj u punoj mjeri opravdava zvučno ime («Kraljevski brijeg»). Istaknuti brijeg u središtu grada kao da je postavljen da se uživa u nezaboravnoj panorami velegrada i prostrane okolice; oprema te vidjelice postepeno se udešava za tu svrhu. Zapravo cijeli Montreal, u kome se ogledaju i tamne strane kanadske prošlosti, ulaže goleme napore da se opremi za novu misiju susreta i suradnje. Svježe je i veliko pozitivno naslijeđe od Svjetske izložbe, a u projektu i radu su još veći radovi za slijedeću Olimpijadu. Za sve vrste međunarodnih manifestacija Montreal ima obilje mogućnosti i privlačnosti, koje umješno koristi. Iz pouzdanih podataka se vidi da i drugi centri (Toronto, Ottawa i dr) imaju obilje mogućnosti, ali se, vjerojatno iz zajedničkih interesa, pogoduje Montrealu.

Kad se uoče te mogućnosti i dinamika koju su dostigle međunarodne znanstvene manifestacije, onda s nostalgijom ponovo zaključujemo da ih mogu organizirati samo velike zemlje. Nažalost, iz toga slijedi i neželjeno grupiranje pri donošenju odluka koje se tiču svih.

Učestvovanje na prekooceanskom kongresu, posebno u skupoj zemlji, kao što je Kanada, teško se i uz mnogo odricanja realizira. Obično se ograničava na glavno zasjedanje, a to je na geografskom kongresu manji dio manifestacije. Zemlje organizatori, zbog mnogih razloga, posebnu pažnju posvećuju terenskom dijelu (ekskurzije, simpoziji i sl), što je i posebno zanimljivo, ali skupo; učestvovanje na terenskim demonstracijama u arktičkom arhipelagu trebalo je platiti sa 855 dolara! Sve upućuje da se u mogućnostima učestvovanja na međunarodnim znanstvenim ma-

nifestacijama, kao i u drugim vidovima, povećava razlika između bogatih i siromašnijih.

Posebnost kongresa u Montrealu i Kanadi bila je ta, da se je ova golema i prirodno negostoljubiva zemlja, usprkos malobrojnog stanovništva, pokazala izvanredno sposobnom da prikaže svoje velike prostorne raznolikosti i da znanstvenim prilogom izbije u prve redove na pozornici međunarodne geografske suradnje. To je u skladu s općim dojmom koji čovjek nosi iz te poletne zemlje.

Summary

22nd INTERNATIONAL GEOGRAPHICAL CONGRESS AND THE 13th
GENERAL ASSEMBLY OF THE INTERNATIONAL GEOGRAPHICAL UNION
CANADA 1972

by

Josip Roglić

The author points out the specific features and the success of the congress in Canada. There were 2,066 participants expected, Canada leading with 625, the USA following with 416, the United Kingdom 143, France 108, West Germany 75, etc. The share of the Anglo-Americans was thus 52%. The actual number of participants may have been slightly smaller, but the ratio was not significantly changed. Most probably, the participation of Canadians was greater. It should be especially emphasized that the number of papers corresponds, more or less, to the number of participants. This means that there was no tourist element involved, which could have easily been expected from Anglo-Americans.

The Canadian hosts impressed the participants with good organization, scientific capacity and by what they showed their guests of their country. The local universities invited the commissions of the International Geographical Union to organize meetings in various centers prior to the Congress, which was an innovation and proved to be a great organizational success. 13 symposiums, which took place before the Congress, and 7 field trips prior to and 15 after the Congress provided ample opportunity to get acquainted with various parts of Canada. Unfortunately, the high price was beyond the means of the great majority of the participants.

The organization of the Congress in Montreal was a real masterpiece, even if the great possibilities offered by the new Université de Montreal are not considered. In the course of the 6 working days 493 papers had to be read and discussed. The work was organized in 13 sections, 12 of them working simultaneously at times! If we consider the various exhibitions, the continuous projections of geographical films, excursions to Montreal and the surrounding region, and the numerous special programs, we can truly appreciate the difficulty of the task of co-ordinating these activities so well. It is quite understandable, that some of the participants found it difficult to find their bearings in the profusion of alternatives and some were, by their own fault, dissatisfied. The fact that only large countries can organize congresses on an international level is rather disturbing.

While the organizer succeeded in impressing the participants, the presence of the International Geographical Union was weakly felt. Even its formal meetings were poorly attended. The endeavours and, quite understandable, aims of the organizer overshadowed the rôle of the Union, which is the bearer of our mutual work and goals. This was especially felt in Montreal, and it is substantiated by the fact that in a great number of the Commissions (24) of the International Geographical

Union, no essential changes had taken place, and no new ones had been established! With limited means many commissions cannot carry out important tasks, nor does their composition reflect contemporary problems and needs of geography. A need is felt for some major changes in this respect.

The choice of Moscow, proposed by the Soviet National Committee, for the seat of the next International Congress was accepted unanimously and no other suggestions were made. Professor Jean Dresh of Paris was elected President of the International Geographical Union.

REGIONALIZACIJA JUGOSLAVIJE

VELJKO ROCIĆ

Jedno od karakterističnih obilježja razvoja jugoslavenske geografije nakon prvog svjetskog rata je odustava kompleksnih regionalno-geografskih politika cijeline državnog prostora. Izrazita orijentacija većine jugoslavenskih geografa prema specializiranim granama opće geografije dobronamjerno označava to polje.

Prof. Đorđe Milojević kao najstariji i najstariji protagonista takve regionalne geografije svojim značajnim monografijama, burva petnaest drugih knjiga, petnaest sveski, planova i malih dolina ostvario je na mnogobrojnim studijskim i naučnim prostorima cijeline države, a to je njegova perspektiva razvoja jedne regionalne geografije Jugoslavije. Ta je perspektiva bila, međutim, daleko i analitička osnova jedne regionalno-geografske sinteze prema konceptu B. Milojevića nepotpuno oblikovana na brojnim studijskim prostorima cijeline države.

Regionalna geografija profesora Antona Molča u Ljubljani konceptualno se razlikovala od Milojevićeve jer pokušaj od prirodno-geografske jedne cjeline državnog prostora kompletno shvaćenog u svjetlu geografskog naučnog cilja, ali se odvijao u svjetlu punog prijenosa organizacije znanja na državni prostor. Praktične poteškoće jedne regionalno-geografske sinteze na jugoslavenskom državnom prostoru kao države, kao što je bilo poznato, da bi postale nastojanje geografa da ih razriješi. S druge strane, nastajao program geografije Jugoslavije u svjetlu razvoja jedne države državnog i državnog prostora. Etničko-geografska i antropogeografsko-ekonomsko-geografska obilježja Jugoslavije tako su nastala na državni prostor i trebala riješiti problem praktične primjene koncepta regionalne geografije.

Realizirala ideja regionalne diferencijacije jugoslavenskog prostora i državnog prostora u raznovrsnim radovima i sveskama, a to je uglavnom bilo: državni prostor i područje državnog prostora, državnost i geografski prostori jugoslavenskog prostora (kao što je bilo poznato, državnost i državnost) Y. de Chaignonova i E. Kavaja, Sbornički pregled ili ideja kao je J. Petrović 1957. god. to nije nikad.

1. J. Petrović, o regionalnoj geografiji jugoslavenske države, Geografski glasnik, Zagreb, 1, 1957.